

غنی‌سازی تکالیف آموزشی

«ساز و کارها و راهنمای عمل»

مدیران، معلمان و اولیای دانش‌آموزان

تألیف: دکتر بهمن حوریزاد

با همکاری:

مهدخت صفاری - سیمیندخت روحی

سرشناسه	حوریزاد، بهمن، ۱۳۲۸ -
عنوان و نام پدیدآور	غنی‌سازی تکالیف آموزشی ساز و کارها و راهنمای عمل
مشخصات نشر	مدیران، معلمان ابتدایی و راهنمای تحصیلی و اولیای
مشخصات ظاهری	دانش‌آموزان / تالیف بهمن حوریزاد با همکاری مهندخت
شابک	صفاری، سیمیندخت روحی.
وضعیت فهرست‌نویسی	تهران: سایه‌سرخ، ۱۳۹۳.
یادداشت	۱۹۲ ص.
موضوع	978-600-7152-02-7 :
موضوع	فیا.
شناسه افزوده	چاپ قبلی: لوح‌زرین، ۱۳۸۴.
شناسه افزوده	تکلیف شب
رده‌بندی کنگره	برآمده‌ریزی درسی
رده‌بندی دیویی	صفاری، مهندخت، ۱۳۴۵ -
شماره کتابشناسی ملی	روحی، سیمین‌دخت، ۱۳۵۲ -
	۱۳۹۳ ع ۱۰۴۸ LB/
	۳۷۱/۳۰۲۸۱ :
	۳۳۱۷۹۱۳ :

غنی‌سازی تکالیف آموزشی «ساز و کارها و راهنمای عمل»

نویسنده: دکتر بهمن حوریزاد با همکاری مهندخت صفاری، سیمیندخت روحی.

ناشر: سایه‌سرخ، صفحه‌آرایی: خرمشاهی

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه، نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳، قیمت: ۸۰۰۰ تومان

لیتوگرافی: واصف، چاپ: جاوید نو، صحافی: مهر

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت‌آیین، پلاک ۱۹، طبقه همکف، تلفن: ۶۶۹۶۲۴۵۶ - ۶۶۴۹۶۴۱۰ - ۰۹۱۳۶۲۹۱۸۲۸

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

صفحه	عنوان
------	-------

۱۳	پیش‌گفتار
----	-----------

فصل اول: کلیات

۲۱	مقدمه
۲۴	معنا و مفهوم تکلیف
۲۴	برداشت‌ها و باورها
۲۵	برداشت‌ها و باورها از دیدگاه معلمان، دانش‌آموزان و اولیا
۲۶	جایگاه تکلیف در طراحی آموزشی
۲۷	نگاهی به گذشته و امروز
۲۹	چرا تکلیف؟
۳۰	نتایج و فواید تکلیف

فصل دوم: انواع تکلیف

انواع تکلیف	۳۵
انواع تکلیف از نظر هدف	۳۵
تکلیف تمرینی	۳۵
تکالیف آمادگی	۳۷
تکالیف بسطی و امتدادی	۳۷
تکالیف خلاقیتی و رشد قوه‌ی تخیل	۳۸
خلاقیت چیست؟	۳۹
سؤالات خلاق، پاسخ‌های خلاق، تکالیف خلاق	۴۱
تکالیف خلاق در اردوگاه خلاقیت	۴۷
تکالیف با راه‌حل‌های خلاق	۵۰
مسایل خلاق	۵۱
تمرین آمادگی	۵۲
تکالیف مبتنی بر رشد همه جانبه	۵۲
تکالیف مبتنی بر رشد هوش چندگانه	۵۳
طبقه‌بندی پروژه‌ها و عملکردها براساس هوش چندگانه	۵۷
آموزش هنر و ورزش، راهکار مؤثر برای پرورش تفکر خلاق	۵۹
الگوی تمایلات تفکری در مغز چهار ربعی ندهرمان	۶۰
نمونه تکالیف برای ربع‌های چهارگانه مغز	۶۱
نحوه‌ی انجام تکالیف	۶۴

ب - انواع تکلیف از نظر نحوه‌ی انجام	۶۶
ج - انواع تکلیف از نظر نتیجه	۶۹
د - انواع تکلیف از نظر مدت زمان	۶۹
ه - انواع تکلیف از نظر مکان اجرا	۷۱
و - انواع تکلیف از نظر فرد تعیین کننده	۷۳
ز - انواع تکلیف از نظر حیطه‌های یادگیری	۷۴
آسیب شناسی رفتار و عملکرد فرد در فرایند تکالیف گروهی	۷۶
راهکارها در افت تکالیف	۷۷
ویژگی‌های تکالیف اثربخش	۷۹

فصل سوم: رویکردهای جدید یاددهی - یادگیری در برنامه‌ی درسی

الف - رویکرد یادگیری مشارکتی	۸۳
ب - رویکرد یادگیری رفتار خلاق:	۸۸
ج - رویکرد تلفیق موضوعات درسی:	۸۸
د - رویکرد یادگیری پروژه محور:	۹۰
اهداف یادگیری پروژه محور:	۹۱
ارزش‌یابی پروژه:	۹۳

فصل چهارم: راهبردهای غنی‌سازی تکالیف آموزشی

الف - غنی‌سازی برنامه‌ی درسی (فعالیت‌ها و تجارب یاددهی - یادگیری)	۹۷
---	----

- ب - غنی سازی معلم و روش های تدریس ۱۰۱
- تفاوت های فردی و غنی سازی، راهبردها. ۱۰۳
- به کارگیری فناوری اطلاعات IT (رایانه) ۱۰۶
- چگونه انگیزه ی دانش آموزان را برای انجام تکالیف افزایش دهیم؟ ... ۱۰۷
- ج - غنی سازی اولیا ۱۱۰
- نقش اولیای دانش آموزان را فراموش نکنید..... ۱۱۰
- آموختن می تواند در خانه هم صورت بگیرد..... ۱۱۰
- توصیه هایی برای اولیا ۱۱۳
- نقش اولیا در به کارگیری اهداف آموزشی ۱۱۶
- کارهایی که کودک من انجام آن ها را در خانه دوست دارد ۱۱۷
- د - غنی سازی تجارب یاددهی - یادگیری ۱۲۲
- چگونه بزرگ سالان خلاقیت را «نابود» می سازند؟ ۱۲۶
- توانایی های شناختی، عاطفی و اهداف پرورش خلاقیت ۱۲۷
- ضرورت های تکالیف آموزشی مبتنی بر خلاقیت ۱۳۰
- ویژگی های تکلیف مبتنی بر رشد خلاقیت ۱۳۶
- راهبردهای کلی تکالیف آموزشی مبتنی بر خلاقیت در دوره ی ابتدایی ۱۴۱
- حمایت از بازی در دوره ی ابتدایی ۱۴۳
- درگیر ساختن والدین در بازی کودکان..... ۱۴۴
- بررسی شیوه های تمامیت بخشیدن بازی در برنامه ی درسی ۱۴۵
- ارزش های بازی ۱۵۰

۱۵۱	کمک گرفتن از والدین در بازی‌های نمایشی
۱۵۲	فهرست شخصیت‌ها
۱۵۲	اصول مورد توجه در فرایند تکلیف
۱۵۳	ارایه‌ی بازخورد از سوی چه کسی باشد؟

فصل پنجم: ارزیابی تکالیف آموزشی

۱۵۷	مقدمه
۱۵۹	مراحل و فرایند ارزیابی
۱۶۵	شیوه‌های ارزیابی تکلیف
۱۷۰	نتیجه‌ی تکلیف را زود اعلام کند
۱۷۱	ارزیابی انواع تکلیف
۱۷۳	خود ارزیابی و هم‌سالان ارزیابی
۱۷۴	چگونه دانش‌آموزان را برای هم‌سالان ارزیابی آماده کنیم؟
۱۷۴	چگونه دانش‌آموزان را برای خود ارزیابی آماده کنیم؟
۱۷۵	بازخورد نتایج تکلیف
۱۷۷	نکات مهم در بررسی تکالیف درسی
۱۷۸	پوشه‌ی کار
۱۷۹	چه چیزهایی در پوشه‌ی کار قرار می‌گیرند؟
۱۷۹	معیارهای ارزش‌یابی پوشه‌ی کار
۱۸۰	در تهیه‌ی پوشه‌ی کار موارد زیر توصیه می‌شود

- ۱۸۱ به کارگیری راهنمای ارزش‌یابی برای بهبود یادگیری
- ۱۸۳ چگونه می‌توان راهنمای ارزش‌یابی درست کرد؟
- ۱۸۴ راهنمای ارزیابی خاطره‌نویسی
- ۱۸۵ راهنمای ارزیابی طرح روزنامه
- ۱۸۵ راهنمای ارزیابی مهارت‌های نمایشی
- ۱۸۶ راهنمای ارزیابی مهارت‌های طراحی و خلاقیت
- ۱۸۶ راهنمای ارزیابی مهارت‌های کنترل اطلاعات
- ۱۸۷ راهنمای ارزیابی طرح‌های تدوین شده‌ی دانش‌آموزان
- راهنمای ارزیابی حاصل کار دانش‌آموز بر حسب مهارت‌های جمع‌آوری
- ۱۸۷ اطلاعات و آرایه‌ی گزارش اطلاعات
- ۱۸۹ منابع
- ۱۹۱ معرفی مرکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره‌ای راه‌نور

تقدیم به

روح بلند و پاک مرحوم مهندس جعفر علاقه‌مندان

عزیز فرزانه‌ای که در مؤاست با او بسیار آموختم، هنوز پژواک ایده‌های نابش، طنین دلنشین تلاوت قرآن او، رهنمودها و وصایایش را می‌شنوم و می‌فهمم که راهی را که او گشوده است، هرگز انتها ندارد، کیفیت‌بخشی، «غنی‌سازی مدرسه و مدیریت آموزشی» تأکیدات او در به کارگیری رویکردهای جدیدی مثل خلاقیت، یادگیری مشارکتی، رویکرد تلفیقی در برنامه‌های درسی و تدریس، راهنمای عاشقانی است که در کنار او و در محضر او آموخته‌اند.

هزینۀ با او بودن، ادامۀ راه او رفتن است، نه ایستادن. او که به زندگی شغلی خود معنا بخشیده بود و مصر بود راه و رسم زندگی کردن را بیاموزد و بیاموزاند، به راستی برگردن همه‌ی ماضی دارد.

ایشان در یکی از پی‌نوشت‌های ریبای خود، درهاش گزارش این‌جانب در مورد طرح غنی‌سازی مدرسه برای رشد، مرقوم فرمودند:

این گزارش خواندنی است، این اقدام راهبردی است و بدون آن تحولات به نتیجه نمی‌رسد. پروژه‌ی غنی‌سازی از مهم‌ترین پروژه‌هایی است که انتظار دارم برای اشاعه‌ی آن مجدانه قدم بردارید. خدا کمک می‌کند.

اولین اثر با عنوان «بینشی نو در غنی‌سازی مدرسه» در فرصت آخرین دیدار (اراک مجمع علمی زبان و ادب فارسی) به ایشان تقدیم شد. و اینک دومین اثر با عنوان «غنی‌سازی تکالیف آموزشی» را تقدیم می‌کنم به روان پاک مدیر لایقی که خود اهل خلاقیت، تغیر و نوآوری و کیفیت‌بخشی بود. باشد که قطره‌ای از دریای بیکران قدرشناسی او را در صمیمیتی زلال و پاک ادا کرده باشم.

یادش گرامی باد.

بهمن حوریزاد

پیش‌گفتار

در طول تحصیل شما چند بار اتفاق افتاده است که تکلیفی را با لذت انجام داده باشید؟ در هنگام انجام تکالیف آموزشی چه احساسی به شما دست می‌داده است؟ تا چه اندازه تکالیف به یادگیری شما کمک کرده است؟

اکنون که در مقام معلمی تصمیم می‌گیرید و تکالیفی را برای دانش‌آموزانتان تعیین می‌کنید، چه تغییراتی در انتخاب و شکل و محتوای تکالیف نسبت به گذشته‌ی تحصیلی خودتان محسوس است؟ آیا از رفتار، عملکرد و مناسبات دانش‌آموزان با تکالیف آموزشی رضایت دارید؟

یقیناً برای بهبود کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری شما هم با ما موافق هستید که رویکردهای نظام آموزشی نیازمند بازنگری، مهندسی مجدد و بالاخره غنی‌سازی برنامه‌های درسی از جمله تکالیف آموزشی و تجارب یاددهی - یادگیری می‌باشد.

ماهیت فعالیت‌ها و تجارب یاددهی - یادگیری متأثر از رویکردهای انتخابی نظام‌های آموزشی است، در این رابطه انتخاب رویکردهای جدید یاددهی - یادگیری که موجبات افزایش میزان تحقق هدف‌های

آموزش و پرورش و رشد مهارت‌های زندگی، مهارت حل مسئله، مهارت تصمیم‌گیری درست، تفکر انتقادی و خلاقیت، مهارت انتخاب هدف‌های واقع‌بینانه در زندگی تحصیلی و... مهارت‌های برقراری ارتباط مؤثر را فراهم سازد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

مطالعات آسیب‌شناسی در رفتار، عملکرد و مناسبات دانش‌آموزان و دانش‌آموختگان خلاءها و تنگناها، و حلقه‌های مفقوده‌ی نظام آموزشی و عدم تحقق نسبی اهداف آموزش و پرورش، ضرورت به‌کارگیری رویکردهای جدید یاددهی-یادگیری را مطرح می‌سازد.

تکالیف آموزشی بخشی از آموزش است که بیش‌ترین نقش را در فعال نمودن دانش‌آموزان دارد. متأسفانه علی‌رغم آگاهی معلمان از این نقش به دلیل محدودیت‌های موجود، آموزش‌های مدرسه‌ای هنوز هم به شکل معلم محور صورت می‌گیرد، و عملاً بیش‌ترین فعالیت‌ها از جانب معلم است. تکلیف می‌تواند این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم نماید تا آنان را از شکل منفعل به صورتی فعال درآورد.

پژوهش‌های مختلفی درباره‌ی آثار مثبت و منفی مشق شب انجام شده است، با این همه، این موضوع هنوز به‌عنوان یک مسئله مطرح است و اختلاف نظرهایی بین صاحب‌نظران، کارشناسان، مدیران، معلمان، دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها وجود دارد. علت این اختلاف‌نظرها چیست؟ والدین و اکثس‌های مختلفی درباره‌ی مشق شب نشان می‌دهند. عده‌ای مشق شب بچه‌ها را خیلی زیاد و یا بسیار کم و یا بیش از اندازه سخت و مبهم و گاهی اوقات دست نیافتنی می‌دانند.